

Fig. 12
Fragment de ceràmica ab inscripció grega
trobat a Empuries

qual se conserva a la Biblioteca del Museu de Barcelona y una copia a l'Institut) se guarden al mateix Museu y seran publicats a son temps en articles successius en aquest ANUARI.
Les quantitats invertides per la Junta de Museus han sigut:

Any 1909:	
Adquisició de finques y pago de drets reals	2407'79 ptes.
Jornals y eines	6366'32 »
TOTAL	8774'11 ptes.
Any 1910:	
Jornals y eines	7349'86 ptes.

La Divisió Forestal ha continuat els seus treballs en els terrenos de l'Estat baix la direcció del enginyer forestal Sr. Reig, y'l Sr. Villanueva ha continuat explorant una casa romana junt a la muralla, descobrint nous mosaichs y fragments de pintura y objectes interessants d'època romana. — J. P. y C.

Les excavacions arqueològiques de Castell Roselló (Perpinyà), Montlaurés (Narbona) y Marsella

En el *Bulletin archéologique du Comité des Travaux historiques et scientifiques*, any 1910, 2.^{on} quadern, ha aparegut una nota interessant de les troballes fetes per M. Thiers tot cercant els restes del recinte romà murat del cap de la *Civitas Ruscino* que comprenia les terres catalanes avuy de França.

En aqueixa interessant memoria se fa constar el fet de la troballa de més de cinquanta fragments de ceràmica grega entre una gran quantitat d'altres de terra negra, *buchero* italiota segons M. Thiers. Aqueixos fragments, que han estat estudiats per M. Pottier, el sabi ceramista del Museu del Louvre, son de vasos del sigle IV de fabricació àtica alguns, altres ab escenes anàlogues als de l'Italia meridional y de fabricació italiota. Son en general vasos d'us domèstichs, vaixela casulana.

M. Thiers dedica especial esment al estudi dels fons de cabanya, àrees d'argila fortament pitjada ab restes de primitives llars domèstiques. En una, rústega, simplicíssima, fou trobat un fragment grech ab un Sileno d'istil avençat. Una part més important de ceràmica grega fou trobada en una sitja d'una casa més luxosa: la llar era formada per una llosa d'argila cuita posada sobre un paviment de terra pitjada. Sota hi havia un enllosat de tobes de 0'21 x 0'16 x 0'17 de terra blanquinosa y grassa de la localitat; més ensota un altre paviment d'argila y una nova capa de tobes y en ella restes d'una gran gerra que recorda a M. Thiers vagament els vasos de Còere. En la habitació s'hi reculliren tres moles de calça grollera del país; fusaïoles de variada forma de dimensions més enllà de l'ordinari, arrivant a pesar més d'un kilogram. Prop d'ella una nova gerra y després una fornall «semblant als forns de forja empleats en altre temps en els Pirineus de forma hemisfèrica» que contenia ferro, carbó y escories.

Prop del forn se descobrí un gran dolium ab una triple marca de gerrer ab lletres ibèriques.

Fa notar M. Thiers la presencia de monedes de Tarragona y Empuries y l'ausencia de monedes gales.

A més de la ceràmica descrita se reculliren troços de vasos de terra grisa, de formes usuals, entre ells alguns de terra negra, feta a la ma sense torn, decorats d'incisions, ennegrits al foch com els fragments de ceràmica indígena que s troben a Empuries.

Cal relacionar les troballes de Perpinyà ab les d'Empuries descrites y ab les de Montlaurés y Marsella.

Fig. 13
Fragment d'inscripció llatina d'Empuries

Montlaurés que es prop de Narbona, ha estat excavat per M. Ronzaud, antic diputat y mestre de conferencies de l'Universitat de Marsella y actualment delegat d'Hisenda a Narbona. D'aquestes excavacions va llegir-me una nota a l'*Académie d'Inscriptions et Belles lettres* M. Pottier, ben conegut per sos treballs de catalogació de ceràmica grega (1).

Montlaurés ocupa un turó proper a Narbona y conté les ruïnes d'un antic poblament indígena en el que penetraren els productes dels marxants grechs; en ella s'verificà, sense fondres, el contacte entre dues civilitzacions, la grega y la més rudimentària, grollera, casi selvatge del poblament predecessor de Narbona, igual que debia verificarse a Empuries entre 'ls ibers pobladors del país y 'ls marxants marselesos que hi desembarcaren. Té un gran interès el comparar els resultats de les dues excavacions, encara que això sigui com en un estudi preliminar, ja que 'ls resultats de les excavacions de Montlaurés no han sigut completament publicats y les d'Empuries no han dit tampoch encara la darrera paraula.

Se tracta d'un antic lloch habitat, una vella acrópolis (no un cementiri com s'havia suposat), la qual altura de 56 metres domina tota la plana fins al mar y d'un perímetre de 1,500 metres de circuit que podia encloure dues o trescentes habitacions. L'únic rastre de les cases rudimentàries es una entalladura en la pendent de la roca per donarlos-hi un fonament plà o potser per servirlos-hi de soterrani. Alguns d'aqueixos soterranis o cellers son immediats; els separa solsament un mur de roca que 'ls excavadors del primitiu celler, treballant en l'altre costat havien deixat, com un mur monolític aïllat. Les cases, conclou M. Pottier, foren construïdes en fusta o en altra material fràgil aviat desaparegut. Aqueix material jo crech era la tapia pera 'ls murs y les vigues y les canyes o les posts de fusta pera les cobertes, que foren probablement un terrat com les encare en us del mitjorn d'Espanya, del Nort d'Àfrica y del Orient mediterrani, seguint el text de Vitruvi que fa referencia a les cases de Marsella y a les hispàniques.

Els utensilis trobats en aqueixes cases indiquen el contacte de dos civilitzacions; d'una part la vida miserable indígena, representada per rudimentàries moles domèstiques del blat, útils de pedra o de banya, y una ceràmica grollera barrejada ab fragments de ceràmica ibèrica, y d'altra part la ceràmica grega: fragments de les darreries del segle VI o començament del segle V, un d'ells ab figures negres; troços nombrosos sobretot de la fi del segle V, del IV y del III. Els fragments de la primera meitat del V manquen completament; després fragments negres ab palmetes estampades de la Campania y ab decoració de retochs blancs d'Inathia. Cap fragment de ceràmica roja d'Arezzo, lo que indica que 'l lloch fou deshabitat durant el segle II.

A Marsella la serie de ceràmica (2) darrerament descoberta presenta un interès extraordinari; sobre una capa de terra verge s'han trobat restes de l'industria grega desde cap al mig del segle VII; ceràmica de Rodas, peces jòniques del Asia Menor, algunes d'istil arcàich que M. Pottier indica que no tenen similar conegut, ceràmica de Naukratis decorada ab la svastika, un troç ab decoració geo-

Fig. 14. — Fragments d'inscripcions llatines d'Empuries

Fig. 15

Fragments d'inscripcions llatines d'Empuries

(1) *Les Fouilles de Montlaurés.* — *Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles lettres*, 1909, p. 981.

(2) *Résultats de fouilles archéologiques exécutées à Marseille, dans le fort Saint Jean, par M. G. Vasseur, professeur à la faculté des sciences de Marseille.* — *Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles lettres*, Juliol de 1910.

(Fol. Albertini)

Fig. 16. — Bust romà del Museu de Sta. Agata, Barcelona

mètrica que s'assembla als vasos protocorintis, etc., la sèrie s'continua cap a la segona meitat del segle VII y començament del VI ab exemplars protocorintis y corintis y durant el segle de fragments diversos de les fabricacions àtiques influïdes més o menys pels gerrers asiàtics.

Al comensar el segle V la ceràmica grega escasseja. Es un fenomen aquest que ja M. Pottier havia notat a Montlaurés (1) aon no s'troben exemplars de la fi del segle VI ni de la primera meitat del V, abundanthi en cambi als de la fi del segle y de tot el segle IV.

El comerç grec hauria arribat a Marsella molt abans del 600 a. de J. C. que els historiadors senyalen pera la fundació de l'antigua colònia; y els navegants s'haurien establert en un lloch despoblat ja que cap *estratus* arqueològic se troba sota els que contenen la ceràmica grega.

Un període de interrupció de relacions hi hauria hagut entre el 500 y el 400 abans de Jesucrist, una disminució extraordinària del comerç que M. Pottier creu degut a la invasió dels ibers que s'instalaren poch a poch en les costes repelint als ligurs y apoderantse de Narbona.

En cambi el comerç a Marsella y en el poblat de Montlaurés agafa gran intensitat cap a la segona meitat del segle V, època que coincideix ab el començament del període que M. Camille Jullian ha anomenat imperi de Marsella, 450 a. de J. C. (2).

Coincideix aqueix període de mancament del comerç per altra part ab el de la preponderància de grecs y etruschs en el mar, de la batalla d'Aleria (535) fins a la de Nímera (480) que torna als grecs del Oest el domini

d'aqueixa banda del Mediterrani. — J. P. y C.

Descubriments al Alt Jalón

Encara que no entrin de plè dins del quadre dels nostres estudis, per la relació que poden tenir ab l'arqueologia de la nostra terra, hem de citar breument els descubriments fets per el marquès de Cerralbo en la regió del Alt Jalón, per ell diligentment explorada y comentada (3). Els restes que s'hi han trobat son molt diversos y perteneixents a distintes èpoques.

Entre les coses notables senyalades hi ha unes habitacions rupestres existents a la confluència dels rius Blanco y Jalón. N'hi ha que semblen més aviat tombes que no pas cambres d'habitació.

A Monreal d'Ariza ha estudiat un *castro*, que l'autor anomena megalític, en el que s'ha descobert una vasta necròpolis; no s'hi trobà cap objecte, y sí s'ols en els seus vols algunes mostres de ceràmica grollera, dos destrals de pedra pulimentada y un molí de grà. S'hi veuen restes de cremació, lo mateix que en la *Hoya de los muertos*, sols explorada somerament en aquest període dels treballs.

Bona part del treball (p. 106 a 132) va dedicat a descriure les ruïnes d'una població ibèrica y ibero-romana, que l'autor identifica ab Arcòbriga. La volta un mur ibèric a vegades doble o triple, de 1,600 m. de longitud; en el interior s'han trobat restes importants de l'època romana. En una escala de lo que el marquès de Cerralbo anomena l'Acròpolis, s'ha descobert un vas ibèric quasi complet, notable per la seva decoració. Diu referintse an ella Mr. Pierre Paris (4):

(1) *Les Fouilles de Montlaurés*. Comptes rendus de 1909, p. 981.

(2) *Histoire de la Gaule*, p. 383.

(3) *El Alto Jalón. Descubrimientos arqueológicos*. — *Discursos por el Excmo. Sr. D. Enrique de Aguilera y Gamboa, marquès de Cerralbo*. Madrid, Fontanet, 1909.

(4) *L'archéologie en Espagne et en Portugal (Bulletin Hispanique, janer-mars, 1911, p. 25)*.